

TARJIMANING PRAGMATIK JIHATI

Kamola Aripova

O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi

Chet tillari kafedrası katta o'qituvchisi

G-mail: kamolakind81@gmail.com

Sobirjonova Asolat

O'zbekiston jaxon tillari universiteti

Xorijiy til va adabiyoti yo'nalishi 3- bosqich talabasi

G-mail: asolatsobirjonova@gmail.com

ANNOTATSIYA

Matn tarjimasi, o'zining ichki tabiati va xususiyatiga ko'ra, shubhasiz, ko'plab sohalarning bir qismini ifoda etadi. Ana shunday sohalardan biri pragmatika bo'lib, u tarjima jarayonining borishi hamda natijasiga ta'sir qilish zarurati hisoblanib, tarjimaning muvaffaqiyatini ta'minlaydi. Tarjima va pragmatika o'rtasidagi aloqa anglashilmas darajada namoyon bo'lib, bu ikki sohani yaqindan o'rganish ularning ahamiyatli tomonlarini namoyon qiladi.

Kalit so'zlar: *matn, pragmatika, tilshunoslik, ekvivalentlik, pragmatik moslashuv, uslub.*

PRAGMATIC ASPECT OF TRANSLATION

ABSTRACT

Text translation, by its intrinsic nature and characteristics, undoubtedly represents a part of many fields. One of such areas is pragmatics, which is considered the necessity of influencing the progress and result of the translation process and ensures the success of the translation. The relationship between translation and pragmatics is inextricably linked, and a close study of these two fields reveals their important aspects.

Key words: *text, pragmatics, linguistics, equivalence, pragmatic adaptation, style.*

ПРАГМАТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ ПЕРЕВОДА

АННОТАЦИЯ

Перевод текста по своей сути и характеристикам, несомненно, представляет собой часть многих областей. Одним из таких направлений является прагматика, которая считает необходимостью влиять на ход и результат процесса перевода и обеспечивает успех перевода. Отношения

между переводом и прагматикой неразрывно связаны, и внимательное изучение этих двух областей раскрывает их важные аспекты.

Ключевые слова: текст, прагматика, лингвистика, эквивалентность, прагматическая адаптация, стиль.

KIRISH

Tarjima ekvivalentligi ikki tilli muloqotning samaradorligini belgilovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi. Uning muvaffaqiyati, ko'plab omillarga bog'liq bo'lib, ular orasida muloqot ishtirokchilarining individual, shaxsiy, madaniy, ijtimoiy va boshqa xususiyatlari va ular muloqot jarayonida ko'zlagan maqsadlari katta o'rin egallaydi.

Tarjimaning pragmatik jihati— tarjima jarayonining borishi va natijasiga ta'sir qilish zarurati hisoblanib, tarjimaning muvaffaqiyatini ta'minlaydi. Tarjima nafaqat asl nusxaga ekvivalent bo'lishi, balki qabul qiluvchida ma'lum bir intellektual yoki hissiy reaksiyani uyg'otishi kerak. Ushbu mezonga ko'ra, tarjima amalga oshirilgan maqsad va vazifalarga muvofiqligi darajasi bo'yicha baholanadi. Ushbu baholash muloqot ishtirokchilarining o'zlari tomonidan amalga oshiriladi, ular uning samaradorligi to'g'risida mustaqil ravishda o'z xulosalarini chiqaradilar. Adekvat tarjima tinglovchilarda tarjimon va kommunikant tomonidan hohlagan intellektual yoki emotsional reaksiyani uyg'otishi, shuningdek, muloqot ishtirokchilari tomonidan qo'yilgan pragmatik vazifani bajarishi kerak. U aloqa maqsadlariga mos kelishi kerak. Shu bilan birga, tarjima jarayonida ekvivalentlik talabi fonga o'tib ketgandek, tarjima aktining o'zi esa ma'lum bir pragmatik vazifani hal etishga bo'ysundirilgandek bo'ladi. Samarali muloqotga erishish uchun tarjimon tarjima matniga mazmuni, uslubi, ifodalilik darajasi va boshqalar bo'yicha turli o'zgarishlar kiritishga majbur bo'lishi mumkin. Bu o'zgarishlarning zarurati va tabiati auditoriya va vaziyat hamda axborot oluvchilarning xulq-atvori, ularning asosiy bilimlari, til ko'nikmalari, yoshi, kasbi va boshqalar bilan bog'liq.

MUHOKAMA VA NATIALARJ

Pragmatik moslashuvning mohiyati nima ekanligini tushunish uchun keling, amerikalik va o'zbek biznes o'rtasidagi ob-havo haqidagi suhbatning kichik bir qismini taqlid qilaylik hamkorlari:

o'zbekcha - *Hozir Nyu-Yorkda ob-havo qanday?*

tarjimada - *What's the weather like in New York now?*

amerikalik - *I guess it's about 50°F.*

tarjimada - *Taxminan 50° Farengeyt atrofida.*

o'zbekcha (tarjimonga) - *Bizningcha, bu qancha bo'ladi?*

Tarjimon bayonotning ma'nosini to'g'ri yetkazdi, tarjima ekvivalent, lekin muloqot sodir bo'lmadi. O'zbek hamkori ma'noni tushunmadi, chunki O'zbekiston boshqa harorat shkalasidan foydalanadi va shuning uchun 50 ° F qiymati uning uchun tushunarsiz bo'lib qolmoqda. Tushunmovchilik muammosi osongina bartaraf etiladi: tarjimon asl nusxaning mazmunini o'zbekchaga moslashtirishi kerak, 50 ° F ni Selsiy gradusiga aylantiradi - bu taxminan +10 ° C.

Tarjimaning qabul qiluvchiga ta'sirini baholashning asosiy mezoni, qoida tariqasida, oluvchining matnni tushunishidir. Tarjimoni tushunish darajasi ko'p jihatdan qabul qiluvchining asosiy bilimiga yoki boshqacha aytganda, uning xabar mavzusi bilan tanishish darajasiga bog'liq. Muloqotda ikki tomonning madaniy, ijtimoiy, yosh, individual va boshqa xususiyatlaridan kelib chiqqan bilimidagi farqlar asl xabarni to'liq tushunish uchun asosiy to'siqdir.

Tarjima matnini yaratishda tarjimon o'zining barcha harakatlarini o'ziga yuklangan aniq pragmatik vazifani hal qilishga, tarjima qaysi maqsadda amalga oshirilayotganligini anglatishga intiladi. Shunday qilib, agar jismoniy shaxs chet elda bank hisob varag'ini ochmoqchi bo'lsa yoki u yerda ipoteka krediti olmoqchi bo'lsa, unda bu odam shunchaki tarjima variantini emas, balki barcha kerakli hujjatlarning aniq, to'liq o'zbek tiliga tarjimasiga, batafsil tushuntirishga, talqinga ega bo'lishi kerak. Shunday qilib, pragmatik vazifaning o'zi va kommunikativ vaziyat ko'pincha tarjima usullarining o'zgaruvchanligini va keyinchalik eng adekvat variantni tanlashni oldindan belgilab beradi.

Yuqorida ta'kidlab o'tilganidek, pragmatik muammolarni hal qilishda tarjimon maksimal mumkin bo'lgan ekvivalentlikdan voz kechishi, asl nusxani faqat qisman tarjima qilishi, kerakli qo'shimchalar va tushuntirishlar kiritishi, tarjima paytida matnning stilistik bog'lanishini yoki uning hissiy-ekspressivligini o'zgartirishi mumkin.

Pragmatik moslashuv ko'pincha og'zaki tarjimada, ayniqsa ketma-ket tarjimada, tarjimon bevosita muloqotda ishtirok etganda va muloqot holatini baholay oladigan, ish jarayonida tuzatishlar kiritiladi, muloqot ishtirokchilariga savol bera oladigan va hokazolarda zarur bo'ladi. Og'zaki ketma-ket tarjimada professionallar bilan ishlashda ularga tanish bo'lgan atamalardan foydalanish tavsiya etiladi, tayyor bo'lmagan auditoriya bilan ishlashda esa yo'l davomida biror narsani tushuntirib, aniqroq tarjima qilish tavsiya etiladi. Bundan tashqari, mijozlaringiz chet tilini bilishlarini ham bilib olishingiz kerak.

Biroq, pragmatik moslashuv faqatgina og'zaki tarjima sohasi bilan chegaralanib qolmaydi. Yozma tarjimada tarjimon boshqa turdagi muammolarga duch keladi: tarjimaning mo'ljallangan o'quvchisi bilan to'g'ridan-to'g'ri aloqa bo'lmagan taqdirda,

u tarjima matnini potentsial idrok etishini baholashi va shu bahoga asoslanib, tarjima matniga kerakli o'zgartirishlar kiritish to'g'risida qaror qabul qilishi kerak bo'ladi.

Pragmatik tarjimani moslashtirish talab qilinadigan barcha mumkin bo'lgan holatlarni sanab o'tish va tavsiflash qiyin bo'lganligi uchun biz uning eng ko'p uchraydigan ko'rinishlari bilan tanishamiz:

Geoff Hoon told the **Black Watch** would be sent into the area around **Ama- ra**.

Mudofaa vaziri Jeff Xun Amara shahri hududiga BlackWatch guruhining yuborilishini aytdi (tarjimon tomonidan ma'no anglatuvchi so'zlar qo'shilgan).

*He ordered a **Jack Daniels**.*

U viski buyurdi. (ma'no umumiyashtirildi)

Shuni ta'kidlash kerakki, bunday amaliyot istisno va tarjimonning asl nusxani o'zgartirish yoki hatto so'zning odatiy ma'nosini buzib tashlash harakatlari tarjima hisoblanmaydi. Oddiy sharoitlarda tarjimon til vositachisi, ma'lumot tarjimoni rolini o'ynaydi va hech qanday holatda matn muallifi funktsiyalarini o'z zimmasiga olmaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI (REFERENCES):

1. Bell R. Translation and Translating. – London and New York: Longman, 1991. – P.5.
2. Catford J. A Linguistic Theory of Translation. – London: OUP, 1965. – P.20.
3. Ingo, R. 1989. Kääntäminen kielenopetuksessa. In Nuopponen & Palmberg (eds.), 61-67.
4. Klaudy K. 2003. Languages in Translation. Budapest: Scholastica.
5. G'afurov I, Mo'minov O, Qambarov N. Tarjima nazariyasi. –T.: Tafakkur bo'stoni, 2012. – B.7.
6. Musaev Q. Tarjima nazariyasi asoslari. – T: Fan, 2005. – B.8.
7. Salomov G'. Tarjima nazariyasiga kirish. – T.: O'qituvchi, 1978. – B.93.
8. Muminova D. Chet tilini o'rganishda tarjimaning roli. – T.: Oriental Renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 2023. – B.693.